

POPULARNONAUKOWY OPIS BADAŃ PROWADZONYCH W RAMACH ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Czy osoba dwujęzyczna może dowolnie „wyłączyć” któryś ze swoich języków? Gdy znający język angielski użytkownik języka polskiego przeczyta zdanie „She has baked me pies”, słowo „pies” chociażby na kilkaset milisekund wzbudzi w umyśle tej osoby zarówno zamierzone znaczenie (czyli znaczenie angielskiego słowa określającego wypieki), jak i niezamierzone (odpowiadające polskiemu słowu „pies”). Powyższy przykład dotyczył percepcji języka, ale analogiczny proces aktywacji wszystkich elementów wiedzy językowej zachodzi także podczas produkcji języka: gdy ten sam użytkownik języka będzie chciał wypowiedzieć po angielsku myśl, że zgubił wczoraj klucze, o wyrażenie każdego elementu tej myśli konkurować będą zarówno polskie, jak i angielskie wyrazy („zgubiłem” vs „I lost”, „klucze” vs „keys”, itd.). Aby posługiwać się spójnie tylko jednym językiem, osoby dwujęzyczne potrzebują zatem pewnych mechanizmów kontrolnych, które pozwalają skupić się wyłącznie na właściwym języku i zignorować te, które w danym kontekście nie są potrzebne.

Celem projektu jest lepsze zrozumienie tych mechanizmów oraz sprawdzenie, w jaki sposób współzawodnictwo między językami zmienia się, kiedy przez dłuższy czas przebywamy w otoczeniu swojego drugiego lub trzeciego języka. Osobami badanymi w projekcie są dwie grupy osób dwujęzycznych. Pierwszą grupą są Polacy mówiący po polsku i angielsku, mieszkający w Polsce (czyli funkcjonujący w otoczeniu pierwszego języka), a drugą – Polacy mieszkający od przynajmniej dwóch lat w Wielkiej Brytanii (czyli doświadczający „immersji” w swoim drugim języku). W projekcie wykorzystywane są zadania eksperymentalne, które zawierają tzw. homografy międzyjęzyczne – słowa o identycznej pisowni, ale różnym znaczeniu w różnych językach, takie jak na przykład słowo *pies*: znaczące „pies” po polsku, ale „ciasta” po angielsku. Mierząc czas i poprawność wykonywania zadań eksperymentalnych oraz aktywność bioelektryczną mózgu sprawdzamy, jak dobrze osoby dwujęzyczne przebywające w różnym otoczeniu językowym radzą sobie z konfliktem, wywoływanym przez takie wieloznaczne słowa. Umiejętność przewyciężania aktywacji nieadekwatnego w danym momencie języka wydaje się warunkiem koniecznym, by osoba dwujęzyczna utrzymała dobrą znajomość i mogła skutecznie korzystać z każdego ze swoich języków.

Coraz więcej ludzi na całym świecie posługuje się na co dzień kilkoma językami, dlatego też szczegółowe poznanie mechanizmów działania nie tylko dwujęzycznego umysłu wydaje się zadaniem o dużym społecznym znaczeniu. Istotną wartością projektu jest dokładne zbadanie zjawiska immersji, która we współczesnym świecie jest udziałem wielu osób emigrujących z ojczystego kraju i tracących intensywny kontakt ze swoim pierwszym językiem, co w konsekwencji doprowadzić może nawet do znacznego pogorszenia się jego znajomości i częściowej utraty (atrycji). Badania nad poznawczymi mechanizmami dwujęzyczności – choć na pozór bardzo laboratoryjne i odległe od realnych sytuacji komunikacyjnych, z którymi mamy do czynienia na co dzień – pozwalają na budowanie coraz trafniejszych modeli funkcjonowania ludzkiego systemu poznawczego. Dzięki temu, w szerokiej perspektywie, mogą pomóc odpowiadać na praktyczne pytania istotne dla współczesnych wielojęzycznych społeczeństw i pośrednio przyczyniać się do rozwoju takich obszarów jak metody nauczania drugiego języka, edukacja dwujęzyczna czy metody oceny znajomości drugiego języka w praktyce klinicznej i edukacyjnej.